

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН ДО РОБОТИ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

У статті розглянуто педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до роботи в інформаційному середовищі.

Ключові слова: інформатизація суспільства, інформатизація освіти, інформаційні технології, інформаційне середовище, інформаційна підготовка, педагогічні умови.

Визначальним чинником якісного рівня професійної підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін є формування готовності до роботи в інформаційному середовищі, що потребує особливого дослідження. Це забезпечить здатність фахівця підвищувати свій інформаційно-професійний рівень протягом усього життя.

Метою статті є визначення педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до роботи в інформаційному середовищі.

Добираючи умови формування готовності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до роботи в інформаційному середовищі, ми визначилися з поняттям “педагогічна умова”, яке розглядається у працях багатьох дослідників. Так, В.Д. Стасюк визначає “педагогічні умови” як обставини, від яких залежить та за яких відбувається цілісний продуктивний педагогічний процес професійної підготовки фахівців, що опосередковується активністю особистості, групи людей [8]. Вдалим, на нашу думку, є тлумачення поняття “педагогічні умови” Ю.Є. Юцевича – це сукупність різнопланових факторів (компонентів), необхідних і достатніх для виникнення, функціонування та зміни певної педагогічної системи [9].

Під педагогічними умовами щодо предмета нашого дослідження, спираючись на наведені вище визначення, розуміємо взаємопов’язану сукупність обставин, чинників, компонентів, що безпосередньо впливають на ефективність формування професійної підготовки майбутніх учителів під час освітньо-педагогічного процесу.

До основних педагогічних умов фахової підготовки майбутніх учителів С.О. Сисоєва і В.В. Волкова зараховують: забезпечення належного педагогічного керівництва навчальним процесом; посилення мотивації навчання; взаємозв’язок теоретичних уявлень із набутими уміннями й навичками; диференціація навчання й індивідуальний підхід; об’єктивність оцінювання знань майбутніх фахівців; стимулювання самостійно-наукової роботи для поглиблення рівня знань майбутніх фахівців; підвищення творчого рівня мислення [7]; наближення навчальної діяльності майбутніх фахівців до професійної [2]. Вищезазначені педагогічні умови впливають на професійну підготовку майбутнього фахівця, але ми зупинимо свою увагу на тих педагогічних умовах, які можна застосувати для формування готов-

ності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до роботи в інформаційному середовищі.

Отже, враховуючи взаємопов'язану сукупність обставин, чинників, компонентів і різні підходи науковців до педагогічних умов, нами були обрані такі педагогічні умови для формування готовності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до роботи в інформаційному середовищі:

1. Підвищення ефективності інформаційної підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін.

2. Забезпечення дієвості інформаційного середовища в системі підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін.

3. Спрямованість педагогічного процесу на формування готовності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до роботи в інформаційному середовищі.

Обґрунтуємо кожну з вибраних педагогічних умов підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до роботи в інформаційному середовищі.

Підвищення ефективності інформаційної підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін. Використання цієї педагогічної умови має на меті сприяти готовності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до роботи в інформаційному середовищі. Вважаємо, що чим вищий рівень інформаційної підготовленості майбутнього вчителя гуманітарних дисциплін, тим професійнішою буде його підготовка, тобто якісне виконання навчальних планів, програм з навчальних дисциплін у галузі знань “гуманітарні науки” (шифр 0203). Інформаційна підготовка майбутнього вчителя гуманітарних дисциплін ґрунтується на:

– компетентній роботі з комп'ютерною технікою, операційними системами, прикладним програмним забезпеченням, сервісними програмами, інформаційними навчальними системами, електронними довідковими системами;

– грамотній роботі з комп'ютерними мережами, інтернет-сервісами та службами, супутниковими та телекомунікаційними системами;

– ефективній роботі з інформаційно-пошуковими системами, автоматизованими інформаційними службами.

Вирішення в освітньому процесі питань підвищення ефективності інформаційної підготовки майбутнього вчителя гуманітарних дисциплін можливе в інформаційному середовищі з урахуванням:

– інтенсивного процесу інформатизації суспільства й освітнього процесу ВНЗ;

– сьогоденних вимог на основі стандартів підготовки майбутнього вчителя гуманітарних дисциплін, які регламентуються навчальними планами напряму підготовки 6.020303 – “філологія” (українська мова та література, російська мова та література, англійська мова та література, німецька мова та література, французька мова та література, переклад англо-український), 6.020302 – “історія”;

– соціальних перспектив на основі використання інформаційних знань, інформаційних технологій, інформаційної культури, інформаційних ресурсів.

Метою підвищення ефективності інформаційної підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін є формування їх готовності до роботи в інформаційному середовищі, що дає майбутньому вчителю змогу здобути якісну професійну освіту. Інформаційна підготовка майбутніх учителів гуманітарних дисциплін при системоутворювальному підході професійного зростання та індивідуалізації освітніх умінь і знань на основі високої інформаційної культури особистості з ефективним використанням інформаційних технологій та особливостями роботи з інформацією якнайкраще буде формуватися в інформаційному середовищі, що є другою педагогічною умовою для формування готовності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до роботи в інформаційному середовищі.

Забезпечення дієвості інформаційного середовища в системі підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін. Воно реалізується в умовах інформатизації освіти і задовольняє потреби освітнього процесу в отриманні широкого спектра освітніх послуг. Таке відкрите, дієве і спрямоване на розвиток інформаційне середовище є одним із головних напрямів інформатизації освіти та формується на основі вільного доступу до інформації, з можливістю використання повною мірою її обміну, нагромадження, збереження і формування на її основі нових знань, умінь, навичок, що сприяє професійному розвитку майбутнього вчителя гуманітарних дисциплін.

У багатьох працях дослідників [1; 3–6] наголошено на таких дієвих можливостях інформаційного середовища, як:

– сукупність технічних і програмних засобів зберігання, нагромадження, передачі, обробки, опрацювання та поширення інформації, що забезпечує оперативний доступ до інформації й виконує освітні наукові комунікації, актуальні для реалізації цілей і завдань освіти;

– широке використання нових можливостей засобів інформатики, активної інтеграції інформаційних та телекомунікаційних технологій для підвищення ефективності системи освіти і створення умов для формування компетентного фахівця;

– сукупність великої кількості інформаційних об'єктів і зв'язків між ними, як підсумкова всіх інформаційно-знаннєвих потоків, на перетині яких перебуває фахівець, а також організаційні й юридичні структури, що підтримують інформаційні процеси.

Доповнимо цей перелік такими дієвими можливостями інформаційного середовища у системі підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін, як:

– інтегративна цілісність усіх видів і процесів діяльності, організації й управління освітнім процесом у єдиній інформаційно-аналітичній системі підготовки майбутнього фахівця;

– створення відкритої телекомунікаційної інфраструктури ВНЗ для ефективного використання та інтеграції в освітній процес;

– повноцінне управління навчальним процесом і удосконалене викладання навчальних дисциплін;

– кваліфікаційне підвищення педагогічних та управлінських кадрів навчального закладу;

– повноцінний інтерактивний інформаційний обмін освітнім контентом (нормативно-правового та організаційно-методичний матеріал, електронні інформаційні ресурси, інформаційні дані) для підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін, організації індивідуалізації системи контролю якості знань і управління навчальним процесом;

– інтеграція педагогічних та інформаційних технологій для розвитку і саморозвитку майбутнього вчителя гуманітарних дисциплін та умов формування його інформаційної культури;

– професійна мобільність підвищення рівня знань і самоосвіченості та особистісних творчих здібностей майбутнього фахівця.

Важливою умовою освітнього процесу майбутніх учителів гуманітарних дисциплін є формування їх готовності до роботи в інформаційному середовищі, що означає гармонійний розвиток особистості з високим інноваційним рівнем культури та професійне самовдосконалення.

Забезпечення дієвості інформаційного середовища у системі підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін і формування їх готовності до роботи в ньому реалізується у системі їх підготовки з урахуванням інформаційних потреб суспільства, освітніх перспектив і педагогічного процесу, що є третьою педагогічною умовою для формування готовності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до роботи в інформаційному середовищі.

Спрямованість педагогічного процесу на формування готовності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до роботи в інформаційному середовищі. Розглянемо спрямованість педагогічного процесу, що є цілісним процесом гармонійного розвитку, виховання і навчання, на оволодіння уміннями і навичками практичного застосування до навчання і розвитку професійних здібностей майбутніх учителів гуманітарних дисциплін на формування готовності до роботи в інформаційному середовищі та визначимо його етапи:

1. Ознайомлення майбутніх учителів гуманітарних дисциплін із інформаційно-аналітичною системою управління освітою і наукою ВНЗ, інформаційно-технологічними й організаційно-методичними особливостями інформаційного середовища та його інфраструктурою.

2. Набуття майбутніми вчителями гуманітарних дисциплін базових знань, умінь і навичок роботи із самим інформаційним середовищем (особливості управління, навчально-методологічні засади й основи базових напрямів навчання й розвитку, правила роботи і навігації в ньому), а також із його технічними ресурсами, інформаційними потоками, прикладним і програмним забезпеченням, телекомунікаційними й інформаційними технологіями.

3. Застосування знань, умінь і навичок до роботи в інформаційному середовищі на практиці (вміти працювати з комп'ютерною технікою та

операційними системами, здійснювати пошук інформації в глобальній і локальній мережах; уміти працювати з електронною скринькою; вміти створювати власну електронну записну книжку і працювати з нею (пошук, сортування, редагування інформації); вміти створювати і працювати із файлами різного типу (редагувати, формувати і зберігати зміни до них), різними сервісними і програмними середовищами).

4. Формування у майбутніх учителів гуманітарних дисциплін умінь і навичок роботи в інформаційному середовищі (уміти використовувати пошукові механізми інформації за різними критеріями та створювати власну систему критеріїв пошуку на серверах та в мережах різних типів зі збереженням результату; вміти працювати з інтернет-службами, мережевими соціальними сервісами та технологіями; вміти працювати з технологією підключення до глобальної мережі (технологією підключення й налаштування локальної мережі); вміти працювати з технічними пристроями (принтером, сканером, ксероксом, планшетом, плотером, проектором, інтерактивною дошкою та ін.); уміти працювати з документами, що розташовані на серверах у режимі он-лайн (завантажувати, зберігати й конвертувати їх), електронними курсами і матеріалами, електронними джерелами бібліотек і архівів, баз даних і знань).

5. Перевірка професійної якості підвищення рівня знань і самоосвіченості й особистісних творчих здібностей майбутніх фахівців, засвоєних навичок та умінь (комп'ютерні та педагогічні практики; курсові, бакалаврські, дипломні, науково-дослідні роботи; конференції, наукові семінари й тренінги).

Установлено певні закономірності, які стосуються проблеми готовності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до роботи в інформаційному середовищі, зокрема:

– наявність психологічної готовності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до діяльності в інформаційному середовищі (здобувати знання і технології володіння ними; здійснювати пошук і підбір інформації для підвищення професійної та наукової освіченості; працювати з інформаційними потоками і ресурсами для реалізації поставлених завдань; формувати інформаційну культуру із системою стійких умінь і навичок використання педагогічних та інформаційних технологій до професійної діяльності);

– опосередкований досвід готовності майбутніх фахівців до діяльності з інформаційним середовищем;

– власний досвід готовності до діяльності, який повністю буде розкритий лише за умови актуалізації внутрішньої, позитивної мотивації майбутнього вчителя гуманітарних дисциплін для успішного розв'язання поставленої мети.

Виділимо основні аспекти формування готовності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до роботи в інформаційному середовищі: усвідомлення вимог інформатизації суспільства, інформатизації освіти ВНЗ і своїх потреб; усвідомлення можливостей інформаційного середовища, ви-

користання і досягнення яких дасть змогу реалізувати цілі, потреби, завдання й поставлені завдання як суспільства, так і власні; осмислення багатofакторного інформаційного середовища й оцінювання його механізмів, з'ясування умов навчання, діяльності, розвитку, в яких будуть відбуватися дії з актуалізацією досвіду для виконання майбутніх вимог, найбільш вірогідних і допоміжних способів вирішення завдань; усвідомлення мобільності особистісних здібностей майбутнього вчителя гуманітарних дисциплін для розвитку та саморозвитку з урахуванням своїх інтелектуальних, емоційних, мотиваційних і вольових характеристик для творчого, професійного зростання і досягнення поставленої мети та відповідного результату.

Висновки. Таким чином, реалізація виокремлених педагогічних умов, які необхідно розглядати та застосовувати в комплексі, з урахуванням напряму підготовки, сприятиме формуванню готовності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до роботи в інформаційному середовищі.

Список використаної літератури

1. Башмаков М.И. Процесс обучения в информационной среде / М.И. Башмаков, С.Н. Поздняков, Н.А. Резник // Школьные технологии. – 2000. – № 6. – С. 133–159.
2. Волкова В.В. Формування професійної спрямованості студентів-менеджерів на початковому етапі навчання (на матеріалі англійської мови) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 “Загальна педагогіка та історія педагогіки” / В.В. Волкова. – Луганськ, 2010. – 19 с.
3. Зайцева Е.Н. Информационно-обучающая среда как средство развития самостоятельной работы студентов при обучении иностранному языку : дис. на соискания уч. степени канд. пед. наук / Е.Н. Зайцева. – М., 2003.
4. Колин К.К. Информатика в системе опережающего образования / К.К. Колин. – М. : РАН Институт проблем информатики, 1996. – 24 с.
5. Корнев Р.С. Підготовка майбутніх економістів до професійної інформаційної діяльності у вищих навчальних закладах : дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 / Р.С. Корнев ; Національний аграрний університет. – К., 2005. – 275 с.
6. Роберт И.В. Теоретические основы создания и использования средств информатизации образования : дис. на соискание ученой степени д-ра пед. наук / И.В. Роберт, И.В. Корнев. – М., 1994. – 339 с.
7. Сисоева С.О. Підготовка вчителя до формування творчої особистості учня : монографія / С.О. Сисоева. – К. : Поліграф книга, 1996. – 406 с.
8. Стасюк В.Д. Педагогічні умови професійної підготовки майбутніх економістів у комплексі “школа – вищий заклад освіти” : дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / В.Д. Стасюк. – Одеса, 2003. – 197 с.
9. Юцевич Ю.Е. Педагогическое обоснование содержания вокальной подготовки учащихся педучилищ : дис. на соискание ученой степени канд. пед. наук / Ю.Е. Юцевич. – К., 1985. – 230 с.

Карабин О.И. Педагогические условия формирования готовности будущих учителей гуманитарных дисциплин к работе в информационной среде

В статье рассмотрены педагогические условия формирования готовности будущих учителей гуманитарных дисциплин к работе в информационной среде.

Ключевые слова: информатизация общества, информатизация образования, информационные технологии, информационная среда, информационная подготовка, педагогические условия.

Carabin O. Pedagogical conditions of formation of readiness for future teachers of the humanities to work in the information environment

In the article the pedagogical conditions for the formation of future teachers of humanities to work in the information environment.

Key words: informatization of society informatization of education, information technology, information environment, information training, pedagogical conditions.